Fredskjer 1 Stycznia 1840

598

Kochany móy Panie Leonardzie.

Rok ieden postu i pokuty nie wystarczyłby wam na zmazanie grzechu który
byście popełnili, gdybyście milczenie moie obojętności przypisali. – Stare przysłowie
mówi że aby poznać człowieka, trzeba przynaymniey beczkę z nim zieść soli. Ja przecież
temu przysłowiu nie zewszystkim wierzę – więcey powiem, dziwno mi że Oycowie nasi
tak powszechnie z otwartością znani przywłaszczyć ie sobie mogli. Moim zdaniem
powinni oni byli zaszczyt wynalazku i zastosowania tego przysłowia potomkom
swoim zostawić – ale nie wszystkim, naprzykład nie nam dwóm; bośmy z sobą całey
beczki soli niezjedli, a przecież zdaie mi się żeśmy się dosyć poznali, ażebym, ia przynaymniey
z mey strony nie ~~[illegible]~~ miał sobie życzyć przedłużenia i ustalenia tey znaiomości. –

Zarzucicie mi teraz że ia nie stworzony iestem na proffessora matematyki!.. !!
Czyliż wam nie matematycznie dowiodłem że dalekim iest odemnie cień nawet obojętno-
ści ~~ku~~ wam?... A że wszelki dowód matematyczny nie ulega wątpliwości, tandem:
Wątpić wam nie wolno, że was szczerze kocham. I to to iest co wam z góry zaraz
w krótkości chciałem powiedzieć, tylko że dekorum matematyczne zmusiło mnie
do wyexpensowania więcey papieru, atramentu a nadewszystko cierpliwości waszey.

Ale powiecie mi, „Cała ta gadanina nie tłomaczy mego długiego milczenia".
Na to wam odpowiem zapytaniem, i odpowiedzią:

1° Zapytanie. Niesłyszeliście przypadkiem obrony winowaycy?... i uszliście słyszeli,
czyliście nie uważali że winowayca zazwyczay mówi wiele w obronie swoiey, i mówi
o wszystkiem wyiąwszy o tem, co mu sumienie wyrzuca?... Darujcieżbyście więc
koniecznie chcieli ażebym wam to niedobre powiedział słowo mea culpa?.., tym bardziey
że culpa moia nie iest tak wielką iak się z paragrafu drugiego pod tytułem odpowiedź
dowiecie. –

2° Odpowiedź. Od dwóch miesięcy prawie czekałem wiadomości pewney z Kraju naszego. –
~~[illegible]~~ chciałem więc za iedną razą donieść wam co z tamtąd. –
Wczoray właśnie odebrałem. Jeden arkusz tym charakterem, w którym ied-
nak więcey płaczu, narzekania niż tego co właśnie chciałem wiedzieć. –

Przecież parę kawałków ~~[illegible]~~ przepiszę wam z tamtąd, chociaż może wiadome wam są ~~[illegible]~~
z inney strony. – Gdyby iednakże znalazło się co takiego co byście chcieli innym
udzielić, to proszę was nie mówić od kogo macie wiadomość, ani nawet z iakiego
Kraju, gdyż byśmy ~~[illegible]~~ bardzo łatwo mogli skompromitować poczciwego Polaka.
Wyiątki więc tego co wam chcę przepisać są:
. . . .

„ Ubóstwo u nas coraz bardziey bierze górę. Szlachta żyie po dawnemu, nie uważaiąc na
„ złe czasy, dla tego też w długach po uszy i ostatkiem goni. Do naymaiętnieyszych fami-
„ liy należy teraz Lubieński i Stanisław Jezierski, który iedną z córek wydał za Galicyna.

„ Alexander Potocki znany ze swego skąpstwa, posiada zawsze znaczny majątek, przecież ani od
„ Polaków ani od moskali szczególnie nie jest uważany....... Chłopstwo w dawnym stanie
„ nędzy, pijatyce oddane, zawsze jednak w gruncie uczciwe; mniej zęściem atoli dawne ich
„ ich przystawi. Polska wygrana, Chłopska opłakana częściej jak kiedykolwiek pomiędzy niemi
„ słyszeć się daje; — My tutaj sądzimy że Demokracya wasza jest tego przyczyną. Bardzo być
„ może że ona chce poczciwie, ale nawet się dobre chęci zwadzą kiedy czyny, a przynajmniej
„ rezultaty czynów są nie poczciwe, bo nie czysto polskie... bo zamiast do jedności, do
„ zwaśnienia nas dążące! ... Szczęściem jednak że sami moskale kontrbalansują te
„ skutki działań Demokratów waszych. — Mianowicie wybieranie 6,000 rekruta rocznie
„ na 15 lat służby i zapędzenie w głąb moskwy, dało uczuć chłopkom naszym że ich przy=
„ stowie niekoniecznie jest sprawiedliwe, i rozdrażniło ich do tego stopnia że często dają
„ się widzieć smutne tego przykłady. — Na przykład niedawno w Krakowskiem o mile
„ od Sławkowa, młody jeden parobek, ojciec dwojga małych dzieci wzięty był na rekruta.
„ Młoda Kaśka jego żona, rzuciła się półkownikowi moskiewskiemu do nóg prosząc o
„ uwolnienie jej męża, gdy jednak z brutalstwem odepchniętą została, uchwyciła małego
„ synka którego na ręku trzymała za nogi, i uderzywszy głową o ścianę, zabiła mówiąc:
„ Ty przynajmniej Wojciechu nie będziesz jak twój Ojciec moskalem. —

....

„ W Warszawie sam Paszkiewicz którego przecież za mniej złego z pomiędzy łotrów uwa-
„ żamy, dał przecież np. w sprawie Pruszaka (znanego wam), dowody najbrzydszego stronnictwa.
„ Cóż dopiero powiedzieć o tych masie innych Jeneratów, Urzędników etc., z których każdy
„ za małego w Polszcze uważa się królika, i ile się na pokazanie nam że my nie nie znaczemy, nic
„ nie możemy, i że wypadek najlepszej nawet w Sądownictwie sprawy od niej jedynie zależy. Łatwo jest
„ zgadnąć jak okropne skutki, podobne postępowanie za sobą pociąga. Bogaci przekupując wygrywają
„ najgorsze sprawy, bezkarnie ruinując biedniejszych. Często wygrywający nawet nic nie zarabia
„ jak np. żyd który wygrał proces z Pruszakiem, przeklina on bowiem moskali a szczególniej
„ Kuryszowa (Jeneralnego audytora), zapewniając że go okpił wszelkie koszta sobie zostawując.
„ Tocząca się sprawa Geislera z mieszkańcami Stanisławowa, nie zawodną będzie ruiną biednych
„ mieszkańców tego miasteczka, i posłuży za nowy dowód stronnictwa urzędników. —

....

„ Wiadomo wam jak surowo zakazane są u nas pisma polskie a szczególniej w Paryżu drukowane
„ przecież znaczna ich liczba przez granice przechodzi; biada jednak temu kogo na uczynku złapią:
„ Niedawno w Jarosławiu Chłopiec jeden do szkół publicznych chodzący, przepisał od jednego
„ z swoich Kollegów wiersz z Giaura tłomaczenia Mickiewicza „Królowie sławę kupując u ciśli,
„ Gdzieś bezimienne piramidy wznieśli" etc.. przytem kilka innych mniej znanych. To wszystko
„ raz czytając, złapanym został na uczynku przez jednego z Inspektorów szkolnych. Surowo
„ indagowany, myśląc że się tem uwolni, całą winę zwalił na własną siostrę zaledwie lat 14
„ mającą, utrzymując że od niej mu tę wiersze, sądząc że dla jej młodego wieku i płci, żadnej
„ ona kary nie popadnie, omylił się jednak gdyż ta niewinna ofiara w kilka dni później na Łyberzy
„ z karana, ze złoczyńcami do drąga przykuta za pędzoną została. Mieszkańcy wszyscy wyznań
„ tego miasta tak dalece oburzeni byli widząc te młodą dziewczynę w tak okropnem duszy jej nawet
„ zabić mogącem stanie, że mało co brakowało aby się nie rzucili na Kozaków eskortujących. — Brat
„ tej Panny do wiedzieć się o skutku swego fałszywego uznania, wyznał prawdę; jednak to
„ tylko na los jego własny wpływ miało, On bowiem skazany do Kopalni, siostra uwolnioną nie
„ została. —

....

„Wdowie po Wacławie Rzewuskim, iey tak zwani przyiaciele doradzili, ażeby nayniłodszego
„z Synów Witolda oddała do woyska moskiewskiego, zapewniaiąc że uzyskawszy przez to
„względy Cara, odzyskać będzie mogła, dobra które iey na Podolu przemoca skonfiskowano.
„Rzewuska usłuchała rady, i wkrótce syn iey na Kaukazką linią przeciw Czerkiesom wy-
„słanym został. Wiedney z potyczek obskoczony, tak porąbanym został, że poczytany za
„umarłego został na placu i z sukni obrany. — Rany iego iednak nie były śmiertelne
„i przyszedłszy do zmysłów, uirzał się na iednym z publicznych traktów w kajdanach, i otoczo-
„ny Kozakami, który na żadne z iego pytań nie odpowiadaiąc daley go transportowali.
„Szczęściem na iedney ze stacyi w których się eskorty zmieniały znalazł iednego z znaiomych
„sobie Officerów moskiewskich, temu on list do Matki w Warszawie wręczył. Ta udała się
„do Paszkiewicza, i w kilka miesięcy potem Witold uwolniony został. Uwięziono go zaś,
„na Syberyą transportowano dla tego że go wzięto za brata Leona który mu ma być podobny
„a który ma się znaydować w Emigracyi — rozumiano bowiem, że tenże iest iednym z emisa-
„ryuszów których Emigracya do Czerkiessyi wysłała. — Uderzaiący przykład sprawiedliwości
„moskiewskiey!.. Dziwna, że kiedy Rzewuskiey wystawiano rzecz, dziwiąc się iak też mało
„prawy moskale sobie zadaią ażeby niewinnego nie ukarać, i uważaiąc że zapewne mnóstwo
„innych w podobny sposób skaranych iest w Kopalniach Syberyi; Ta dobra Polka i Matka
„odpowiedziała: Quand à moi, je ne vois dans cette affaire qu'une nouvelle preuve de
„l'extrème bonté de M.r Paszkiewicz. —

. . . .

„Z przyczyny mnóstwa Kontraband które kozacy nagranicy stoiący przepuszczali, zaięto
„no teraz dwie linie — pierwsza z samych Polaków, powiększey części starych woyskowych, ~~dotąd~~
„~~nakaz~~ pomiędzy którem wiele dobrze myślących, druga z Kozaków. — Ta wiadomość
„może wam być użyteczną . . . . (—) to wam takie ułatwić może przesyłanie nam
„książek, pism, proklamacyi i.t.d. Co wszystko do utrzymania i ożywienia ducha naro-
„dowego przyczynić się może . . . . . (—) — Ale na miłość Boga, ~~wyperswad~~ wyperswa-
„dujcie Demokratom ażeby tutay taynych nie zakładali towarzystw, a przynaymniey
„z wielkiey liczby indywiduów złożonych, gdyż to niezawodnie nayleprzy moskalom podaie spo-
„sobność wytępienia nayleprzey myślącey i nayodważnieyszey młodzieży naszey. — Dowody tego
„często niestety! czytaliście zapewne w pismach zagranicznych. — Galicya, Poznańskie, oto są
„prowincye daleko do towarzystw taynych przystępnieysze, na tych więc czynność wasza ogra-
„niczyć się z tego względu powinna, nie zapominaiąc iednak przez wybrane do tego indywidua
„(nie towarzystwa) o rozszerzeniu i utrzymaniu ducha w Kongressowey Polsce, Litwie Wołyniu
„O moskalach takie zapominać nie powinniście. Oni to poznawszy niewolę swoią, mogą
„się stać nayskuteczniejszymi nieprzyiaciołmi Cara. — .... Wysłanie Kopnarskiego
„do Korpusu Gajzmara nie iest bez skutku, chociaż takie wiele indywidualnych nieszczęść za
„sobą pociągnęło. — — Ale chcąc działać skuteczniey na moskali, trzeba pisać
„do nich ich ięzykiem i pod imieniem rodowitego moskala .... Proklamacye tego rodzaiu są
„przez nich chciwie czytane — Czyżbyście takie nie mogli silniey działać na Korpus Kaukaski? —
„Niedawno słyszałem od iednego z Officerów polskich który stamtąd wrócił, iż officerowie
„tamteysi często piią zdrowie Murawiewa, Pestla i.t.d.

O to iest prawie wszystko co wam z moich wiadomości udzielić mogłem. A teraz
nawzaiem będę was prosił abyście ~~mnie~~ mnie nie zapominali, i odpisuiąc, pogadali co
o Emigracyi, iak się tam dzieie, co ona tam robi, i które figury odgrywaią rolę

Waze wspomnienie że Władysław Zamoyski nad sobą pracuje, sprawiło mi nie małą pociechę. Ma on więcey sposobności iak my, może się więc więcey udoskonalić, a lubo być może iż on ma inne wyobrażenia polityczne iak ia, przecież nikt z bezstronnych nie wątpi o iego prawym polskiem sercu; a ieżeli nam dotego godną swego przodka głowę na szalę przyniesie, nie znaydzie on zapewne zazdrosnych lub przeciwników chyba u małey liczby zapaleńców, skoro mu kiedyś ważną rolę odegrać wypadnie. — Ja tutay także stosownie do mego położenia, i możności, starałem się trzymać tego wiersza naszego Poety.

„A iako kto może, ku powszechnemu dobru niechay dopomoże." — I lubo nie zrobiłem wielkiey rzeczy przecież, to co zrobiłem, może nam się bardzo przydać ieżeli do kraju wrócimy, tym więcey że nam własnie na takiey rzeczy zbywało. — Nadto żeby także o woynie nie zapominać, ~~pro~~ ~~wadzę~~ ~~Wtorą~~ wydatem okrutną z tutayszemdowódzcą Artylleryi, a to z następuiącego względu: Officer ten wydał dla szkół woyskowych dziełko pod tytułem Strategica i Taktyka, naturalnie ciekawy byłem poznać co się w dziełku znayduie, ale niestety!..

Nie czytaliście też czasem tysiąc nocy i iedna?... ieżeliście czytali, to wam powiem że wszystko co się tam znayduie, zarówno, ba, podobnieysze iest do prawdy niżeli zasady ~~tego~~ w tem dziełku podane. (notabene podług mego widzenia się). Chciałka mnie wzięła uwiadomić publiczność tutayszą o moiem tem widzeniu się w bezimiennem pisemku woyskowem periodycznem; I ~~ku~~ takiey zaczepce ciekawy iestem iak mój przeciwnik manewrować będzie. —

Trzeba wam iednak wiedzieć, że osobiście, prawdziwie szanuię tego Officera, a to tem bardziey że on iest wielkim przyiacielem naszey sprawy, i z tey przyczyny bezimiennie odpisałem. —

Ale wy kochany móy Panie Leonardzie co tam porabiacie?.. iak wasze zdrowie służy?.. Z kiem obcuiecie? etc, etc. — Gdybyście wiedzieli iak wielką przyiemność wiadomość od was sprawić mi może, to byście niezawodnie ~~np~~ przez miłosierdzie chociaż pospieszyli się z odpowiedzią. — Miałbym ieszcze wiele do was pisać ale zdaie mi się że iak zawsze iuż nadużyłem cierpliwości waszey, dla tego kończę, ściskaiąc was serdecznie i proszę abyście nie zapominali o waszym

szczerym Józefie. —

NB. Proszony od Dyrekcyi tutayszey Artylleryi abym przez kogo znaiomego sobie i mieszkaiącego w Paryżu dowiedział się o cenie pewnego gatunku tokarni, pisałem w tem względzie do Edwarda Jełowickiego, na co mi iednak dotąd nie odpisał; Gdyby to miało być skutkiem lenistwa, lub niechęci, tobym was prosił (ieżeli wam czas pozwoli), abyście ~~Ukoszkowy~~ z listu mego do niego pisanego te przeczytali co się tycze machin tyczy, i gdybyście mi mogli odpisać na to, byłbym wam niezmiernie obowiązany. — Czy też nie wiecie adresu Jenerała Bem?... —

Adieu! Adieu.. — Kochaycie mnie iak ia was. —

1/40 Józef Waligórski, Kapitan Dowódcy
Uniewinnia się że nie pisał lub raczey obwinia —
wyiście z listu z Polski. —
o Panu Zamoyskim
Krytykował w pismach dzieło
Artillerii o Strategii i Taktyce —
O tokarni co kosztuje.
Gdzie Jenerał Bem
pisze —

Fredskjær 4 Sierpnia 1840. —

600

Kochany móy Panie Leonardzie.

Trudno by wam było wyobrazić sobie zadziwienie z jakiem czytałem list który się przy waszym załączył. — Z razu nie rozumieć nie mogłem, bo ile mi pamięć moia starczy nigdy w życiu od kobiet pieniędzy nie pożyczałem; dodajcie do tego że nazwisko Osoby podpisaney po raz pierwszy o ucho się moie obiło! — (Goupard.)

Po lepszem się iednak namyśleniu, zdaie mi się że prawdziwy stan rzeczy rozumiem — Et tant pis si cela est ainsi, car alors ma conscience n'est pas aussi claire qu'on que je le voudrais bien. —

Wiadomo wam może iż w czasie mego pobytu we Francyi zabrałem był ścisłą znajomość z pewną kobietą. Ścisłe znajomości iak wiecie są rozmaitego rodzaju; większa ich część zaczyna się na gorąco a kończy się na zimno — Niestety! ta moja znajomość zaczęła się na ciepło a teraz iak widzę kończy się na gorąco. — Krótko mówiąc: Henriette et moi, nous avons fait des sotises, par suite desquelles elle a été compromise envers sa famille, puis reconciliée — Zdaie się iednak że biedna dziewczyna zawcześnie sobie upodobała polskie towarzystwo, albo też może la reconciliation n'était qu'apparente, dość, że w Anglii ieszcze odebrałem od niey list pisany na ręce Lorda Stuart w którem mi donosi iż słyszała że mi się źle w Anglii powodzi, i że o ile może i chce mi dopomódz ieżeli do niey napiszę. Naturalnie sądziłem, że naylepiey będzie nie wcale nie pisać. — To iednak dla niey nie dosyć było; i iak widzę nową drogę obmyśliła pisząc do Księcia. — Celem iey listu iest oczywiście dowiedzieć się o moiem pobycie, dziwno mi tylko dla czego niepotrzebnie kłamstwo (: pożyczenie pieniędzy) za pozór wzięła. Być iednak może że biedna znayduie się w niedostatku, i że tym sposobem chce mi to dać poznać — Jeżeli tak iest, moiem obowiązkiem byłoby iey dopomódz ile w mocy moiey, lubo ta moc moia iest bardzo ograniczoną. — Trzeba mi więc pisać do niey ale bez adressu, lękam się bowiem aby iey nie przyszło do głowy odwiedzić mnie tutay!!!...

Żeby ią przecież postawić w stanie pisania do mnie, wskazał bym iey iż było mogła zrobić przez ręce wasze — ieżeli na to zezwolicie — Każcie mi więc o tem napisać, albo poradźcie co, i iak by lepiey było zrobić. —

W liście waszym wyczytuię „Napiszcie mi czy się tu was mamy spodziewać

spodziewać i kiedy?" — Na to wam odpowiem ze zdaniem serca pragnąłbym być bliżej was, i między swojemi, tym więcej że już na prawdę zaczynam zapominać polskiego języka, ale nie wiecie może że mi niewolny pobyt we Francyi, a gdyby nawet był wolny, to powiedzcie mi jakim sposobem byłbym w stanie zapracować na moje utrzymanie?...

Od paru miesięcy zatrudniam się tutaj rozmierzaniem gruntu przeznaczonego na założenie nowego Miasta i za parę tygodni ukończę robotę.

Chcecie mi przecię więcej o sobie napisać w przyszłym liście, wiecie bowiem dobrze że wszystko co się was albo waszych tyczy nie może być dla mnie obojętne. — Co się też z Jasiem dzieje?... Od dawnego już czasu pisałem do niego przez doktora ~~[illegible]~~ Niemca, a odpowiedzi nie odbieram — Może go list nie doszedł. —

Ściskam was serdecznie wasz przywiązany

J. Waligórski

601

Odezwam 4/8 40 Kap. Waligorski

Panna Henrietta Poupard niech pisuje
do niego przez mnie, jeśli nie przeciw
temu nie mam.
Nie wraca do Francji bo mu niewolno
i cóżby robił bez zatrudnienia
Robi plan nowego miasta
w Swinemunde — nie ma od niego
odpowiedzi. Pisał —

DANEMARCK
PAR HAMBOURG

Monsieur
Leonard Niedźwiecki
à Paris
Rue du fg du Roule

67

1

Krystiania 27 Listopada 1840

609

Kochany móy panie Leonardzie.

List wasz pisany 28 Paźdz: odebrałem dopiero wczoray. Zapewne dla tego tak późno, iż go zadługo trzymano w Fredskjær. — Więc byliście tak dobry że ście chcieli odwiedzić Henr:, i co więcey wspomódz ią wrazie potrzeby w moim imieniu! — Dziękuię wam nieskończenie za tę waszą dobroć, i za całą delikatność waszego w tem względzie postępowania. Ta okoliczność tym więcey sprawiła mi pociechy iż sądzę że w podobnym razie Polak tylko iest w stanie podobnie sobie postąpić. Jakoż znaiąc tę kobietę z tąd tylko że kiedyś była przywiązaną do iedney z waszych ziemków, i że stąd mogła wpaść (czego żeś Boże) w dezy smutne położenie, chcieliście ią wesprzeć, iakoby odemnie, nie będąc sam w zbyt obfitem położeniu i niewiedząc z pewnością czy i kiedy będę wam mógł zwrócić. — Zaiste nie dziw iż Polakom trudno utracić narodowość, kiedy tak słusznie i z tak wielu stron mogą być że tak powiem dumni z tąd iż są Polakami. — Stosownie do waszey myśli, załączam do niey karteczkę. —

Co się tyczy moich zatrudnień tutay, muszę wam donieść iż rozmiar miasta o który mnie zapytuiecie skończyłem, i proponowano mi na przyszłą wiosnę rozmiar okolic przyległych temu miastu. — Tym czasem na teraz mieszkam w Krystianii, i zatrudniam się dawaniem prywatnych lekcyi Jeometryi Wykreślney tuteyszym Officierom Inżenieryi i Artyllery. — Dziwna rzecz iż nauka ta tak ważna i tak upowszechniona w innych europeyskich krajach, iest tutay prawie zupełnie nieznaną. — Zatrudnienie to nie iest dla mnie szczególnie lucratif, iednak sądzę iż mi wystarczy na utrzymanie; nayważnieyszą rzeczą przytem iest, że mi się ta nauka podoba a zatem i to zatrudnienie. —

Na ostatnią część listu waszego odpowiem wam, iż podać mi sposobność bydź użytecznym naszey sprawie, iest to zjednać sobie prawo do mey wdzięczności. Wiem iż mówić w moiem położeniu o wdzięczności zdawać się może śmieszną, i bardzo śmieszną rzeczą; lecz ieżeli was dobrze zrozumiałem wczasie gdyśmy z sobą w Londynie gawędzili, nie sama tylko materyalność ma wpływ na naszą dolę. — Z resztą gotowość moia tym chętniey ofiaruię, iż nie wątpię że cokolwiek z tamtąd może mi bydź poleconem, będzie to zgodnem z zasadami honoru i rozsądku. — Dobrze by było gdybyście listy do mnie pisane przesyłali pod adressem à Mr. le Capitaine d'Artillerie Holst à Fredskjær ved Moss. mam do tego kilka powodów. —— Zapytuiecie mnie czy Polacy przebywaią w Szwecyi i Norwegii, na to wam cokolwiek obszernie odpowiem. — Szwecya i Norwegia są dwa kraie maiące iednegoż Króla, lecz nie można przeto powiedzieć iż Król iest iedną duszą tych dwóch Kraiów — przeciwnie, są to dwie dusze oddzielne i zupełnie nie podobne sobie, gnieżdżą się tylko w iednem ciele. — Norwegia iest kraiem w ścisłym znaczeniu niepodległym, używaiącem bez wątpienia nayliberalnieyszey konstytucyi w Europie. — Król nie ma veto absolutnego; może on tylko zawiesić kwestyą przez dwa seymy, lecz ieżeli seym trzeci poprze kwestyą, staie się ona tem samem prawem z wolą lub mimo woli i potwierdzenia Królewskiego. — Seym iest upoważniony naturalizować cudzoziemców bez wiedzy Królewskiey. — Król mianuie na urzędy woyskowe, cywilne i duchowne za przedstawieniem władz stosownych, lecz nie może odbierać posad, wyiąwszy Ministrom, Jeneralom i Biskupom, a i tak w tem razie seym decyduie czyli ci kassowani urzędnicy maią nadal pobierać pensyą i iak wielką. Niedawno zdarzyło się iż Król odiął urząd powszechnie cenionemu tutay Patryocie. Seym nie mógł naturalnie przywrócić mu urzędu, lecz natomiast zachował mu dożywocie całą pensyą... — Król nie iest w stanie awansować, ba, nie może przenieść biednego porucznika z półku do półku bez tegoż porucznika woli. — Możecie więc z tego krótkiego zarysu sądzić, iż trudno iest znaleźć niepodległeyszych i wolnieyszych obywateli od Norwegczyków. (Na pochwałę ich można powiedzieć iż dotąd niebyło nawet cienia nadużycia tey wolności z ich strony.) — Jnaczey rzecz się ma z Szwecyą, która ma że tak powiem cień tylko konstytucyi naynieodskonalszey w świecie. Stąd naturalnie wypada: 1° iż niewiele iest sympatyi pomiędzy Norwegczykami a Szwedami (Przed pięciu czterolaty było to ciężką obelgą dla Norwegczyka nazwać go Szwedem); 2° że lubo pod względem polityki zewnętrzney dwa te kraje dosyć ściśle są połączone, lubo to połączenie wywiera pod względem ekonomii polityczney wpływ wielce korzystny na dobro materyalne obu kraiów, przecież ich sympatye zewnętrzne są rozmaite; i tak Szwecya skłania się do polityki Rossyiskiey, gdy tym czasem Norwegia szczególnie sympatyzuie z Anglią, do czego przyczynia się interess materyalny; w woynie bowiem z Rossyą, Norwegia nie ma się czego bardzo obawiać, gdy tym czasem blokada Angielska mogła by ią w krótkim czasie wygłodzić. — Skutkiem więc tego iest że Polakom nie wolno przebywać w Szwecyi, kiedy przeciwnie, nayłatwieyszy iest dla nich przystęp do Norwegii

Ambassadorowi Szwedzko Norwegskiemu czynią wprawdzie trudności z wydawaniem paszportów, można się przecież bez paszportu obeyść iżeli się ma tylko list rekommendacyjny do iednego ze znanych tutay obywateli (: ia byłem w tem położeniu). Norwegia iest zamknięta tylko dla żydów i jezuitów według Konstytucyi.—

Przebywali więc tutay Polacy, i podobno iescze ich iest kilku, lecz niestety... ci co dotąd i którzy tu przebywali (: wyjąwszy iednego chłopca) nie wiele nam zrobili honoru. Byli to albo Polacy w całem znaczeniu tego wyrazu hołota, albo Francuzi, Niemcy, lub żydzi którzy podawali się za Sztabsofficerów Polskich, upiiali się, żebrali lub kradli!!—

Lecz porzućmy tę materyą, więcey was może interessować będzie charakter Norwegczyków, ile że wiadomość niektórych rysów tegoż może nam być użyteczną.

Norwegczyk w ogólności iest gościnny, uprzeymy, przyiacielski, żywy i wesoły w towarzystwie, życzliwy, wolnomyślący, oszczędny bez skąpstwa — A więc to są święci na tem padole płaczu powiecie.... tak — byliby nimi zaiste gdyby ich cnoty wyiąwszy pierwszey i ostatniey nie miały swey dozy ciemney strony. np. Norwegczyk iest bez wątpienia uprzeymy i przyiacielski, ale to nie przeszkadza iżby nie miał szukać z skwapliwością wad, w swoiem nawet przyiacielu, a co gorsza czynić z tego materyą bezprzestanną w rozmowach towarzyskich. W ogólności mówiąc iżeli się znaydziesz bądź to w towarzystwie nayoświeceńszych ludzi w Krystyanii, bądź też na prowincyi pomiędzy mieszkańcami wsi, znaydziesz iż dwa i tylko dwa cele zatrudniaią ich myśli i języki: mowa nie bardzo miłosierna o nieprzytomnych, i polityka. Tak dalece iż często więc w towarzystwie zdawało mi się iż się znayduię pomiędzy niedorosłymi dziećmi, w szkole, w czasie godziny wolney, które szczebiocą wesoło, bo nie widzą iż źle robią obgadując swych współuczniów, i które nagle iakoby czarodzieyską sztuką przemieniały się w dorzałych, rozsądnych i poważnych ludzi skoro zaczęli mówić o ważnieyszych interessach kraiu.— W ich pismach periodycznych, naukowych nawet odbija się ten ich charakter, to iest zbyt często zapominaią o rzeczy chwytaiąc się osobistości.— Ich żywość i wesołość iest przyiemną, lecz poznawszy ią bliżey zdaie mi się iż ona iest wypływem tey części tylko ich duszy która ma bezpośrednie powinowactwo z ciałem; inaczey mówiąc zdaie mi się iż dusza ich z żywością do pewnego tylko stopnia umysłowości dosięgnąć może, nad który wzniesiona, błądzi z wolna iakoby szukaiąc po omacku drogi która by ią w niższą i więcey materyalną atmosferę sprowadzić bezpiecznie mogła.— Są oni życzliwi, i z ochotą staraią się ieden drugiemu dopomódz, lecz i tu zdaie się iż to robią nie tak z popędu serca iako raczey dla ostentacyi.— (Myślę iż znaiomość moia tego szczególniey ich zdaniu [?], i korzystaniu z niey nayważniey przyczyniła się do dobrey opinii iaką o mnie maią — iżeli maią.) Nie można iednak mówić iżby oni mieli złe serca — przeciwnie, serca ich iest niezaprzeczenie dobre tylko — nieukształcone.—

Nakoniec są oni wolnomyślący, przecież ich prawa tyczące się religii (: których się pozbyć nie chcą:) są mniey liberalne niż w większey części despotycznych kraiach; do tego arystokracya urzędowa i pieniężna iest tutay uderzaiącą. Nie maią oni wprawdzie szlachty, iednak tytuły szlacheckie wywieraią na nich znaczny wpływ, i zważcie dobrze, Norwegczyk gotów iest wiele zrobić gdy go o to osoba z tytułem prosi. Do tego dodać trzeba iż w ogólności Norwegczycy są przyiaciołmi naszey sprawy.— Nie bierzcie iednak mego o nich opisu zbyt mocno.— Naypierw ia w moim sądzie mogłem się pomylić, a powtóre, są oni ze swemi słabościami rzeczywiście lepsi iak wiele innych narodów.—

Słusznieście wspomnieli iż kray ten z położenia swego może nam być bardzo użyteczny. Miałbym wam o tem więcey pisać, lecz zostawmy to na późniey; teraz wam tylko dodam że nie dawno wręczono mi tutay papiery (: adressowane w tamte strony:), z zapytaniem czy ie przesłać czy nie.— Cóżem miał zrobić?.. poznałem wprawdzie rękę S... z Londynu w którym iak wiecie nie mam szczególnego zaufania, lecz nie maiąc żadnego prawa otwierać cudzych papierów, odpowiedziałem iż z osobą która pisała nie mam żadnych stosunków a więc radzić nie mogę.— Poszły więc, i nie myślę żeby iaki dobry skutek sprawiły.— Ja sam nie zadługo spodziewam się wiadomości, z których co będę mógł i co ważnieyszego doniosę wam.—

29/11.— Ofiarowano mi dziś mieysce przy robotach hydraulicznych w Trondheim, mieście położonem o 80 mil na północ Krystianii — Mieysce iest zyskowne. Roboty trwaią tylko przez lato i część iesieni, i za to 1500 franków — lecz odległość mnie odstrasza tym więcey iż kommunikacye tutay nie są tak łatwe iak w Anglii lub Francyi. Nie wiem czy mi się wypadnie oddalić z Krystianii, gdzie, lubo z wielką oszczędnością, przecież ied

sądzę iż będę w stanie się utrzymać – przytem nie należemy emigrowali abyśmy o sobie i tylko o sobie myśleli – zresztą mam dosyć czasu do namyślenia się — Kończę więc na tem list mój do was, i darujcie tą polszczyznę pisze, bo dalibóg już od dwóch lat nie mówiłem dwudziestu słów polskich – i tak więc dokazałem żem wam też w list choć kilka wyrazów nowowymyślonych nie wpakował, które często miałem już na końcu pióra —

Ściskam was serdecznie Wasz szczery

Józef

Wszystkim moim dawnym dobrze znajomym (których tam nie wielka liczba) bądź tak dobry przypomnij mnie — Adieu.

Szwecya 27/11 40. Kap. Waligorski

Z A. dziękuje
Rozmiar miasta skończył.
Gotów służyć sprawie uczęszczać
o Norwegii. (Man-Stoltz)
Ofiarowano mu miejsce

à Monsieur
Monsieur [illegible]
à Paris
25 rue du Faubourg du Roule

HAMBURG
25 DEC

25 DEC 10

PR

3

8 1/

Christiania 13 Marca 1846.

604

Kochany móy Panie Leonardzie! — Wczoray w nocy przybyłem do Christianii ze Szwecyi, i zastałem w domu dzienniki które donoszą szczególnieysze wiadomości!... Bądźcie więc tak dobry i napiszcie mi co dokładniey — Cóż ia mam robić?... Naturalnie iż musicie na mnie rachować zupełnie. —

Ja tutay byłem dotąd niezmiernie zatrudniony robotami Hydraulicznemi — i ciągle w podróżach. —

Teraz właśnie ukończyłem proiekt do Kanału i Szluz, który kosztować będzie 820 000 franków. — Proiekt i rysunki wykończyłem, a exekucyą z kończy kto chce; gdyż ia tam będę gdzie nasi będą.

Powiedzcie mi więc z tamtąd co i iak mam robić?.. gdyż lubo zapomniałem iuż wiele mówić po polsku (: gdyż tutay niema ani iednego polaka z którymbym mógł mówić :), przecież dusza moia iest zupełnie taka iak i przed 16 laty. —

Jedna tylko mnie rzecz trudzi to iest iż ożeniłem się tutay i w tych dniach spodziewam się mieć syna (?) Moia żona iest francuzka z urodzenia a zatem trochę polka — z serca iest ona całkiem polka, a zatem wie iż Oyczyzna przedewszystkiem, i że ią muszę chwilowo opuścić gdy Oyczyzna tego wymagać będzie. —

przecież

iestem w kłopocie względem iey umieszczenia—

A ona warta aby się o nią kłopocić, gdyż lepszey żony niepodobna sobie znaleść— ma ona tylko iedną wadę to iest iż iest za młoda dla mnie— ale to iednak nie tak bardzo zła wada— —

Czy nie wiecie iak tam nasi żonaci myślą robić ze swoiemi żonami?— ~~[illegible]~~ na przypadek (:action:).—

Nie piszę wam obszerniey tey razą gdyż niewiem czy was ten list doydzie— a nato tym wiele, wszędzie pisać ale możecie sobie wystawić z iaką niecierpliwością będę czekał waszego listu— —

Wasz szczery

J. Waligórski.—

Monsieur

Monsieur

N. Leonard

Paris

Rue du faubourg du Roule N.° 25.

10

121

CPR3

CHRISTIANIA 13 3 1846

24 MARS 46

Parti Rue et isle S.t Louis N.° 2

Bk 2410

606

Christiania 7 Lipca 1846.

Kochany Panie Leonardzie,

Nasamprzód muszę was prosić o to abyście nie tyle na styl iako raczey na myśl zawartą w tem liście uważać raczyli. Nie śmieycie się ze mnie, ale podziękuicie szczerze panu Bogu iż wam przynaymniey tey boleści oszczędził ktora pochodzi z zapomnienia Oyczystego ięzyka. — Wy iescze nie znacie co to iest męczyć się parę godzin nad napisaniem iednego zdania, a i tak nie bydź pewnem czy się to napisało co się myślało. Więcey nawet, czucie i myśli moie są iuż teraz mniey wyraźne — iakoż każdy ięzyk ma swóy właściwy genius który sprawia iż tak a nie inaczey myślemy a ztąd czuiemy; ieżeli więc kto, tak iak ia teraz myśli w iedney chwili po polsku, francusku, norwegsku — nie dziwnego że się w duszy iego pewny chaos tworzy — Ale porzućmy ten smutny przedmiot tem więcey iż zostaie mi się iedna ważna pociecha, to iest iż serce moie iest teraz i zawsze będzie równie czysto polskie.

List wasz datowany 13 Czerwca, napełnił mnie radością; raz że ten list był od was, powtóre iż w tem liście upewniacie iż sprawa nasza niewiele ucierpiała — iakem się był tego obawiał przez ostatnie wypadki — Z niecierpliwością czekać będę obiecanych szczegółów, i spodziewam się iż wam czas pozwoli napisać do mnie list *wielki*. Pisząc, pamiętaycie na tę zasadę iż *ćwiczenie zachowywa siłę*, a to zarówno pod względem umysłowem iak i materyalnem, więc mówcie mi wiele o Polsce abym energią polską mógł zachować. —

Wiadomo wam zapewne z gazet iż Alex: Dzwonkowski, który z przyczyny ostatnich wypadków uwięzionym był w Królewcu, uszedł z tamtąd. Przybył on tutay do Christianii, biedak, skracił wszystko co posiadał w Polsce — ma żonę i troie dzieci — zamyśla on się trudnić handlem mianowicie Księgarstwem, ale naturalnie, maiąc w ręku bardzo tylko szczupły Kapitał, nie wielkie może mieć dochody, zwłaszcza w początkach. Córka iego naystarsza ma 9 lat, i iey wychowanie sprawia mu wiele Kłopotów — czy nie myślicie iż by ią można było umieścić w szkołę *polskiey* o którey mi w liście waszem wspomnieliście? — Ja po roku ożenienia się mam syna — dzięki Bogu — gdyż synów nam potrzeba. Jak móy Władysław podrośnie, i ieżeli naszę tułactwo trwać ieszcze będzie, to poszlę go na wychowanie do Paryża, gdyż ani myśleć polakowi wychowywać swoie dzieci w Norwergii. Ludzie tutay są dobrzy, poczciwi, oświecenie w powszechności uważane i przez wzgląd na massę ludu iest wielce rozprzestrzenione, ale przecież, za całą ich massę oświecenia nie chciałbym aby moie dzieci myślały i czuły po norwergsku. — Późniey, przy wolnieyszem czasie opiszę wam obszerniey co ia przez to myślę.

Moie zatrudnienia tutay są liczne a nawet przeciążliwe. Jestem tutay iak dotąd przyczepionem do Dyrekcyi portów i Kanałów. Mówię przyczepionem, gdyż według praw tutayszych, iako katolik i nienaturalizowany, *Urzędnikiem* bydź dotąd niemogłem pomimo tego iednak, ażeby mieć to mieysce, które pod pewnem względem naumyślnie dla mnie przez izbę deputowanych było utworzone, musiałem na moie stare lata zdawać examin przed professorami Universytetu ze wszystkich części matematyki czystey Mechaniki, Hydrauliki, Fizyki, Budownictwa cywilnego i wodnego, ięzyków niemieckiego, angielskiego i francuzkiego. — Po wykonaniu kilku mi powierzonych i przezemnie proiektowanych robot hydraulicznych, które mi się, szczerze wyznać muszę *z pomocą*

Boską udały, taką o mnie opinię powzięli iż mi proponowano w Ministerium urząd Dy=
rektora na miejscu teraźniejszego, którego życzą sobie oddalić – tego jednak nie przyjąłem
wymawiając się tem iż część administracyjna należąca do tego urzędu (: pod względem portowym :)
jest za uciążliwa szczególnie też dla mnie mniej obeznajmionego z jurysterią, która tutaj
wielką gra rolę. Wczoray przecież powiedział mi Minister spraw wewnętrznych, iż myśli
rozdzielić Dyrekcyję i utworzyć (: naturalnie za późniejszem potwierdzeniem izby deputo=
wanych :), urząd Dyrektora rzek i Kanałów, zostawiając teraźniejszemu Dyrektorowi porty,
jeżeli na mnie rachować może. Na to odpowiedziałem iż ten urząd przyjmę ale pod wa=
runkiem iż go będę natychmiast opuścić skoro moje prywatne interessa wymagać tego
będą. Niewiem jednak z pewnością jak się ta rzecz skończy gdyż potrzeba na to potwier=
dzenia Królewskiego.

A propos Króla, muszę wam powiedzieć iż miałem sposobność mówienia z niem
i że tak powiem zabrać znajomość... Był on przeszłego roku tam gdzie ja robiłem
miejscowe poszukiwania do projektu tyczącego się kanału i Śluz. Po pięcio godzin=
ney rozmowie na łodzie i wodzie, rozmowie po większey części techniczney, często jed=
nakże prywatney, Król żegnając mnie powiedział „je suis très charmé d'avoir
fait votre connaissance et quand vous viendrez à Stokholm vous serez le bien
venu" – Słowa te grzeczne niebyłyby dla mnie czem innem jak grzecznemi
słowami, gdyby nie to iż wiadomo mi jest z pewnością że Król ma szacunek dla mnie
dlatego iż wie że nie przestałem i nigdy dla prywatnego interessu nieprzestanę być
szczerem, szczęśliwem albo nieszczęśliwem polakiem. – Ta ostatnia wiadomość
jest **Wam** potrzebna, dla tego ją tutay napisałem.

Nayuciążliwszą częścią moich zatrudnień, są nieustanne podróże, tak iż rzadko
wyjąwszy zimy, jestem dłużey jak tydzień w domu. Przed parą dniami przyjecha=
łem do Christianii, po jutrze jadę w nową podróż z Ministrem spraw wewnętrznych
dla pokazania mu miejscowości w jednem Dystrykcie (: Prowincyi ?.. Okręgu ?.. :) gdzie
by było bardzo korzystnie dla kraju otworzyć Kommunikacyę wodną. Za powrotem
mam dwie podróże przed sobą, a dotąd niewiem którey mam dać pierwszeństwo. –
W każdem razie pisząc adressujcie albo wprost do mnie jak wasz ostatni list, albo
gdybyście pisali co ważnego a nie zaufali poczcie, pod adressem Kapitana
Aubert naczelnego płatnika Inżenierii w Chrystianii. Jest on moim
dobrem sąsiadem i wie zawsze gdzie się ja znayduję. –

Ściskam was serdecznie i proszę nie zapominajcie o mnie tak jak ja nigdy
nie zapomnę przyjemnych chwil z wami przepędzonych w Londynie

J. Waligórski

Jeżeli wam się okoliczność nadarzy, to proszę was oświadczyć
wyraz głębokiego i z serca pochodzącego uszanowania X^ro Ojcu naszey emigracyi.

NB. We wszystkich krajach prawie tworzą towarzystwa przeciw wadzie pijaństwa,
czyliby też niepodobna było utworzyć w naszey emigracyi towarzystwa przeciw
niezgodzie, i rozszerzyć go aż do naszego Kraju ?... Mnie się zdaje iż podobne
towarzystwo, z nadanemi przez wybór emigracyi prawami, mogło by się uchwy=
cić serca polskiego i wielkiej sprawie naszey przynieść korzyści. – Obiecać

polakowi iż po odzyskaniu Polski może bydź tak niezgodnem iak mu się tylko podoba będzie (?..?), przekonać go serdecznie iż ta właśnie niezgoda nie tylko że wystawia nas na pośmiewisko wszystkich prawie narodów, ale jest naysilnieyszą bronią w ręku naszych nieprzyiaciół a przeto grzechem względem Oyczyzny, dowieść mu iż nieszczęsne przerywanie ieden drugiemu mowy, za nadto wielka porywczość w dyskussyach, niecierpliwość pochodząca nayczęściey z płytkiey znaiomości rzeczy, są iednemi z przyczyn tey naszey wady, tego przekleństwa Polski.— Przekonać polaka jest wiele, ale nie dosyć, trzeba go ieszcze związać a tem związaniem zdaie mi się mogłoby bydź podobne towarzystwo.—

Ściskam was raz ieszcze.— Moia żona dziękuie za pamięć.—

J.W.

Monsieur

N. Léonard

Paris

2, rue St Louis-en-l'île

Bk 2410

otrzymany 14 maja 1849. LN.

608

Kochany mój Panie Leonardzie! Po rozstaniu się z Wami, gniewałem się na Was — a wiecie za co?.. za to iż zeście mnie tak zepsuli waszem towarzystwem, iż mi się moi towarzysze podróżni strasznie insipide wydawali. — Ze Stokholmu napiszę do Was list łokciowy, w tej zaś chwili proszę Was abyście tu załączone pismo oddali gdzie należy, abyście się serdecznie uściskali odemnie, przypomnieli mnie pamięci Bukatego i Szulca, a nadewszystko abyście nigdy nie wątpili iż pomiędzy temi którzy Was szczerze kochają, jeżeli nie najpierwszy to niezawodnie jeden z najpierwszych jest:

biedny na półtora wygnany Waligórski

BK 2410

u 608

Otrzymany 21º Czerwca 1849.

609

Stokholm. d: 4º Czerwca 1849.

Kochany mój Panie Leonardzie! — Dnia 30º Maja napisałem był list do Was, ale spóźniwszy się z zaniesieniem go na pocztę, został się on przy mnie. Tą razą piszę nowy list iuż to dla rozerwania się, iuż też dla tego iż dawniejszy, zdaje mi się zanadto czystem był obrazem wnętrza mojej głowy, co jest pełen chaosu. — Wiadomo wam z listu mego pisanego pod d: 6: Kwietnia, iż musiałem czekać w Lubecce przez cały tydzień dla odbycia Kwarantanny. Po przyjeździe do Stokholmu, miałem nowy ambaras w wyszukaniu sobie pomieszkania, przez ten czas /: 13 dni :/, musiałem stać w Hotelu. Te okoliczności zmusiły mnie naturalnie do nadzwyczajnych wydatków — ieżeli do tego dodacie iż drogę do Paryża o własnem koszcie odbyłem, to łatwo pojmiecie, iż to przy mojem obecnem niepewnem położeniu, takowe może zamącić lepszą od mojej głowę. — Czemuż przeznaczenie nie pozwoliło mi być w tej chwili w Węgrzech, lub gdziekolwiek bądź pomiędzy swojemi.. albo czemuż sam się był nie został na mojem dawnem miejscu w Norwegii!... Ale narzekanie nigdy się na nic nie zdało, tym więcej że i bez narzekania można się porządnie martwić. — Robią mi tutaj wprawdzie nadzieję, iż wyrobienie projektu Kanalizowania rzeki Glommen w Norwegii będzie mi powierzone, ale rzecz ta dopiero na końcu tego albo na początku przyszłego miesiąca się zdecyduje, nie będę więc mógł rozpocząć roboty w najlepszym razie jak w połowie Lipca.

Gdybyście Wy tam mogli wyrobić przysłanie mi forszusu /: przynajmniej 300 franków :/, z ostatniej raty tegorocznej, to bym wam był nieskończenie obowiązany, gdyż by mnie to, iak to mówią, zupełnie na nogach postawiło. Ambaras mój, lubo chwilowy, jest wielki, albowiem pomimo moich szczupłych funduszów, potrzeba mi będzie o własnem koszcie zrobić podróż do Norwegii; — ale też za to, skoro tam na miejscu stanę,

i robotę rozpocznę, to moje trudności ustaną i spodziewam się nie tak prędko wrócę, jeżeli naszę przysłowie, mądry Polak po szkodzie, nie jest zupełnie fałszywem. — Polecam się na waszę dobrą przyjaźń Kochany Pani Leonardzie, iż co w waszej mocy będzie to zrobicie. Gdyby jednak i tam także był brak funduszów to proszę Was, nie zaniechajcie zawiadomić mnie przez najpierwszą pocztę, gdyż ja w takiem razie musiałbym zawczasu myśleć o sposobach ratunku, a to tym więcej iż jedyna osoba od której bym mógł pożyczyć, P. Stang, wraca za kilka dni nazad do Norwegii, na jego zaś miejsce przybywa inny Minister z którem nie mam tak ścisłej zażyłości. — Apropos Pana Stang: pokazałem ja mu wasz model koła Wrońskiego. Myśl tego wynalazku podobała mu się wielce i mówi że zaraz po powrocie do Norwegii i po objęciu interessów spraw wewnętrznych, wyznaczy fundusz na sprowadzenie Wozu według tego systemu. Do tego jednak potrzeba mu będzie podać cenę. Proszę Was więc abyście mi według obietnicy przesłali zawiadomienie, ile będzie kosztował Wóz kompletny o dwóch kołach, sporządzony do transportowania ciężarów; ile Charaband, podobna do tej któryśmy razem widzieli, a ile same li tylko koła. P. Stang chce także pokazać wasz model Królowi — gdyż mu podałem myśl iż, gdyby doświadczenia zrobione w tym kraju, przekonały wszystkich o użyteczności tego wynalazku, to warto by było zastosować go do rozmaitych powozów Artyleryjnych: naturalnie do Artyleryi oblężniczej, triqueballes, &.

Jeżeli kanalizacya Glommen przyjdzie do skutku, to nie masz wątpliwości iż Bukaty mógłby mieć dosyć korzystne zatrudnienie, a przytem ładne bo interessujące. O praktykę przy robotach kanałów niech się Bukaty nie turbuje, gdyż ja sądzę iż my dwaj będziemy mogli dać sobie radę. —

Gdyby także doświadczenia z Wozem a railes mobiles

były zadowolniejące, to może by Bukaty mógł się podjąć projektowania i wykonania dróg stosownych?...

P. Stang mówił mi iż Norwergia, a raczej rząd norwergski oddał by cessyą drogi pomiędzy Christianią a Mjösen gdzie jest najwięcej podróżujących, i gdzie jest najwiękny transport, na 50 lat Panu Wrońskiemu, gdyby on chciał tę drogę wykonać; – to jest gdyby on przez zastosowanie swej maszyny Dromal zrobił niepotrzebną zwyczajną drogę żelazną, o której tutaj myślano. – Długość tej drogi jest około 20 lieues. Terrain nie ~~[illegible]~~ przedstawia wiele trudności. Można by także z pewnością zachować na to, iż w Norwergii wzięto by za Milion franków (najmniej.) Akcyi, gdyby się tego życzyło. –

Kończę list ten, ściskając Was z całego serca, i proszę ażebyście nie zapominali o Waszem szczerze przywiązanym.

Małgorski

Moja żona prosi Was ażebyście byli tak dobrzy i list tu załączony do jej Ciotki; chcieli przesłać według adressu. –

Nie zapomnijcie pokłonić się odemnie Bukatemu, Szulcowi &c. –

BK 2410

Monsieur

Monsieur

L. Niedzwiecki

Paris.

otrzymany w Paryżu 18 Sierpnia 1849 L.W.

Christiania d. 5. Sierpnia 1849

611

Kochany mój Panie Leonardzie.

Dziękuję wam na sam przód z całego serca za wasze dwa listy i za wasze wyrobienie interesu – o który was prosiłem – albowiem to mnie postawiło w stanie zrobienia podróży do Norwegii a tem samem na zarobienie sobie, jeżeli nie całego chleba to przynajmniej na kawałek. — W prawdzie przykro mi było opuszczać żonę w tej chwili kiedy ona ma być .... comment dirais-je? ... w łóżku — ale cóż robić, kiedy konieczność pracowania na wyżywienie żony i dzieci, ne permet pas d'avoir des sentiments très raffinés — Zresztą moja biedna żona wie że jest żoną emigranta ... aussi n'en parlons plus. —

Et pourtant j'ai une grande envie d'en parler encore un peu. Rzecz się tak ma: jeżeli moja żona powije mi syna, ne serait-il pas possible que (X1) voudrait condescendre à en être le parrain par procuration? ... Ja czuję bardzo dobrze jak mało mam prawa prosić (X1) o to, dla tego też nie śmiem pisać do Niego w tem względzie — Jeżeliby wam się jednak zdawało, to moglibyście ustnie wytłomaczyć iż tu ~~nie~~ taki wzgląd chodzi o interes powszechny, albowiem to by mi nadało znaczenia u wielu osób tak tutaj jako też i w Szwecyi, co by naturalnie mogło być użytecznem. — Gdybyście jednak sądzili iż lepiej będzie nie o tem nic mówić (X1), albo gdyby (X1) odmówił, to w takiem razie rachuję na was iż zechcecie być Chrzestnym Ojcem mojego dziecka i że mi przyślecie waszą prokuracyą — Ou, ne serait-il pas possible d'avoir la procuration de (X1) et la vôtre en même temps? ... Widzicie Kochany Panie Leonardzie iż ja was zawsze mojemi interesami męczę, ale w tem jest wina waszego dobrego serca, na które ludzie rachują i z którego czasem nadużywają. —

Jest to wielka grzeczność z strony Wrońskiego iż obiecał

obiecał dać wypis z swego memoiru, tyczący się jego Kół. — Naturalnie te grzeczności robi on dla was nie dla mnie, i dla tego dziękuję Wam bardzo za to — Skoro mi ten wypis przysłać będziecie mogli, będę się starał wprowadzić tutaj więcej tych Kół. —

Chciałbym wam szczerze pisać list dłuższy, Kochany Pani Leonardzie, tym więcej że i miałbym co pisać, ale jutro muszę wyjeżdżać na robotę, dzisiaj zaś wysłać przedemną instrumenta, pomocników itd., dla tego kończę ściskając Was z całego serca i proszę abyście nie zapominali o waszym

prawdziwie przywiązanym

Waligórski

Pokłonicie się proszę znajomym. i Worowiczowi — temu ostatniemu badźcie tak dobrzy przypomnieć, iż z końcem tego miesiąca kończy się Kwartał — a to tym więcej iż z okazji słabości mojej żony będę miał naturalnie konieczne wydatki;

Weksel mógłby być przysłany albo tu do Christiani albo też na jaki dom w Stockholmie —

Całuję was raz jeszcze W..

Odpisałem 10 Września 1849.

z tigię z chęcią zostanie ojcem chrzestnym dziecka jego tylko jakto ma zrobić —
że z końcem roku ustają czynności nasze polityczne bo brat prosząc.
W Jal. des Débats z 1. Września jest ~~artykuł~~ korespondencia pa...am. z węgier
La Revue des Deux mondes z 15 Sierpnia ma piękny artykuł o Emigracji polskiej — a głównie o ...
La Revue des Deux mondes z 10 Września ma artykuł tego samego pióra co poprzedni La fin de la Guerre de Hongrie — bardzo piękny.

612

Monsieur

Monsieur

L. Niedzwiecki

Paris

BK 2410

Otrzymany 5go Paźd[ziernik]a 1849. L.N.

Fosseref dnia 18 Września 1849.

613

Kochany Panie Leonardzie.

List wasz z dnia 4go Września odebrałem dzisiaj, i dziękuję wam za starania jakieście uczynili dla dania mi odpowiedzi na moje poprzedzające pismo. — Dziękuję wam także za obietnicę iż Wexel będzie wkrótce przysłany, albowiem właśnie teraz trzeba będzie zapłacić termin pomieszkania w Stockholmie za 3 miesiące — a prócz tego położenie mojej Żony wymaga naturalnie wydatków. —

Ja tutaj nie jestem jeszcze gotów avec les etudes du terrain. Mam wprawdzie 3ch Officerów do pomocy; ale pomimo tego iż to są dobre chłopcy w towarzystwie, nie są oni tędzy do roboty, i dla tego robota wolniej idzie aniżeli się spodziewałem i życzyłem. — Spodziewam się jednak iż w początkach przyszłego miesiąca będę mógł wrócić do Stockholmu ... où, après avoir fini le projet, je n'ai pas l'idée ce que je ferais, car l'execution du projet ne pourra se faire qu'après l'approbation du Storthing qui, (le Storthing:) ne commencera qu'à la fin de l'an 1850. — ale potem o tem.

Mój powrót do Stockholmu będąc spóźniony, dobrzeby może było gdybyście Wexel wystawili na imie mojej Żony, i przesłali w liście do mnie adresowanem, tak jak wasz ostatni, narzu [?] 6: Bellaigue de Bughas, (: a nie Bellègue jakem go wam ~~[illegible]~~ w przód podał :), — ja bym zaś z tąd mógł mojej Żonie przesłać Wexel przed mojem jeszcze odjazdem, ażeby ją biedną zaspokoić — szczególniej pod względem zapłaty pomieszkania.

Co się tyczy prokuracyi względem trzymania mojego dziecka do chrztu, mówiłem o tem z Biskupem, a raczej Vicaire Apostolique, Monseigneur Studach, który się w tej chwili z Królową (jako jej Spowiednik) w Krystianii znajduje, i który mi powiedział iż dosyć by było gdyby (XI) napisał na kartce une autorisation, par ex: pour Mr Bernhard curé de la paroisse catholique à Stockholm, de tenir l'enfant au fond de Baptême en son nom. —

Czy (XI) nie zechciał by napisać parę słów do Cr Dan względem jego nowej z której wyjątek wam przesłałem? — jestem przekonany iż było wcześniej czy później było dla nas korzystnem —

On est dans ce pays ci extrêmement affecté du resultat de la guerre de Hongrie

Co się mnie tyczy, to wam tylko powiem iż. —— But Jack faithful has said „it is no use of craying," and so I must — no hang it — I can't take it woly ale w tej chwili nie mam czasu oddawać się wzruszeniom albo przeczuciom, gdyż tu płacą mi za Niwellowanie, Rozmierzanie, rachowanie &c. ce qui ne s'accord pas avec les soucis qui m'oppressent. —

W krótce jeszcze napiszę do Was obszerniej — Notabene si Vous même vous n'avez pas assez de Vos propres soucis, pour Vouloir s'occuper de ceux des autres? —

Ściskam Was serdecznie
Wasz
A. J. Waligórski

614

11/12 49. pod adressem: à S. E. Monsieur Lobstein ministre de France à Stockholm. —

wyglądaliśmy ~~dawniej~~ ~~na~~ odpowiedzi od niego na list X^ciu Czartor. z 20° Września w którym donosił o przychyleniu się X^ciu do utrzymania tamże chatki. i razem że w ręce jego złożył fr. 1000. które otrzymawszy wyprawił jednakowoż zł 700 wysłanych 10° Września do... nie otrzymaliśmy dotąd ani słowa ztamtąd więc —

zachęcam żeby pisał tak jak najprędzej —

Dodałem pare słów o Wrońskim —

I opisałem pokrótce ~~co~~ jakeśmy obchodzili 29 Listopada w naszym Kościele, i treść kazania X. dra Kajsiewicza —

BK 2410

Paryż, 16 Lipca 1857

36, Batignolles. 15go Lipca 1857.

615

Kochany mój Panie Leonardzie!

Proszę Was bądźcie moim tłomaczem u Generała Zamojskiego i podziękujcie Mu za pożyczenie mi stu (100) franków które mi przez P. Dzwonkowskiego wręczone zostały. Ja wiem że Generał zupełnie jest wyczerpany w tem względzie przez naszych i dla tego tym więcej Mu wdzięczen jestem iż dla mnie co mógł zrobić zrobił. — Wam także Kochany Panie Leonardzie serdecznie dziękuję za pożyczenie mi z swojej strony 25 fr. — Ta summa 125 fr. jest wprawdzie częścią tylko tego coby mnie mogło w tej chwili zupełnie na nogach postawić, nie mniej jednak wdzięczny jestem Generałowi i Wam za dobre chęci, bo <u>te</u>, u mnie przynajmniej, więcej ważą jak czyn bez dobrej woli. —

Raczcie więc zapewnić Generała o mojej dla Niego uszanowaniu jako też o mojem zaręczeniu iż przy najpierwszej sposobności będę się starał z tego długu uiścić, a spodziewam się iż to nie zadługo nastąpi. —

Ściskam Was serdecznie Kochany Panie Leonardzie

Wasz szczerze przywiązany

A. Waligórski

Batignolles, 14. r. de Chartres
Paryż d. 25 Lipca 1865

617

Kochany Panie Leonardzie!

List Wasz odebrałem dzisiaj. Dziękuję Wam za pamięć i z prawdziwą przyjemnością oczekuję Was jutro o godzinie w pół do piątej. — Gdybyście przypadkiem spotkali dzisiaj K. Pagowskiego — to zaproście go — ale *od siebie*, do mnie na obiad —. Dla tego mówię *od siebie* że ja znając go mniej, lękam się aby mi nie wziął za złe skromnego lubo proszonego obiadu. My dwóch, znamy się za nadto dawno — za nadto dobrze abym się miał waszej krytyki obawiać.

Ściskam Was serdecznie Wasz szczery Przyjaciel i Sługa

A. Waligórski

dnia 18. Października 1865.

odebrany w Paryżu 18° Paźd 1865

619

Kochany Panie Leonardzie

Jen: Jeziorański był u mnie wczoraj i mówił mi że Jen: Zamojski powrócił. Proszę Was więc abyście byli tak łaskawi uwiadomić mnie parą słowami kiedy i o której godzinie mógł bym się widzieć z Jen: Zamojskim.

Ściskam Was serdecznie

szczery przyjaciel i Sługa

A. Waligórski

dnia 6 Stycznia 1866. Paryż 45. r. des Dames

Batignolles.

Odebrany w Paryżu
6. Stycznia 1866 L.N.

N. 621

Kochany mój Panie Leonardzie

Przyjechałem do Paryża dnia onegdajszego, i chciałem się zaraz udać do Was, bo miałbym Wam wiele rzeczy opowiedzieć które by Was zainteresować mogły, ale dostałem tak nieznośnego odcisku na nodze iż trudno mi obuwie włożyć na nogę a trudniej jeszcze chodzić – muszę więc parę dni jeszcze odpocząć. Przecież chociaż listownie muszę Wam powinszować Nowego Roku i to z całego serca.

Jenerałowi Zamojskiemu chciałbym być także i moje dzięki i życzenia złożyć, ale może będziecie tak łaskawi wymówić mnie przed nim moją niemożnością. Słyszałem ze smutkiem że J. Z. jest ciągle cierpiącem. Boże nam go zachowaj, bo dzisiaj nie mamy jak tylko Jego jednego do skutecznego zajmowania się sprawą naszą. –

Przywiozłem z sobą dla P. Jańskiego

dwa funty Herbaty od Pōth. Zaby, ale
niewiem czyli P. T. znajduje się w Paryżu
i niechciałbym na próżno Kommissionera
płacić, a sam iść nie mogę.

Ściskam Was serdecznie Kochany Panie
Leonardzie, Wasz

Szczery Przyjaciel i Sługa

A. Walęcki.